

भाग - २०

यस भागमा

महिलाहरु किन यौनकर्मी बन्छन्.....	३४२
एउटी गरिव महिलाको कथा	३४२
यौनकर्मीहरुका स्वास्थ्य समस्याहरु	३४४
यौन प्रसारित संक्रमणहरुका सार्थ एचआइभी	३४५
गर्भवती हुने.....	३४५
शारीरिक उत्पीडन.....	३४५
यौन प्रसारित सङ्क्रमणबाट आफूलाई कसरी बचाउने	३४६
यौन प्रसारित सङ्क्रमणको उपचार	३४७
चेलीबेटीहरुको बेचबिखन.....	३४८
बेचबिखन गर्ने तरिका	३४८
बेचबिखन हुनबाट कसरी जोगिने	३४९
चेलीबेटी विदेश पुऱ्याउने तरिका	३४९
परिवर्तनका लागि गर्न सकिने कामहरु.....	३५०
चेलीबेटी बेचबिखन गर्नेलाई नेपालको कानुनी व्यवस्था.....	३५१

यौनक्रियाकलाप तथा चेलीबेटी

बेचबिखन

आर्थिक एवं अन्य सुविधाका लागि यौनजन्य क्रियाकलाप गर्ने व्यक्तिलाई यौनकर्मी भनिन्छ। धेरैजसो व्यक्तिहरु देहव्यापारमा लागेका (यौनकर्मी) महिला भन्ने बित्तिकै छोटो लुगा लगाउने, पुरुषलाई उत्तेजित पार्ने र कोठीमा बसेर काम गर्ने महिला हुन् भन्ने ठानिन्छ। यस क्रियाकलापमा समाजका विभिन्न वर्गका महिलाहरु लागेका हुन्छन्। यस्तो क्रियाकलापमा लाग्ने महिला अविवाहित युवती वा २-३ वटा बच्चाकी आमा जो पनि हुन सक्छन्। यस्तो क्रियाकलापमा आर्थिक स्थिति बलियो नभएर नै महिलाहरु लागेका हुन्छन्।

यस पुस्तकमा यौन क्रियाकलापमा लागेका महिलालाई वेश्या शब्दका सट्टामा “यौनकर्मी” भनिएको छ किनभने धेरै व्यक्तिहरुले ‘वेश्या’ भनेको खराब महिला हुन् र तिनलाई सजाय दिनुपर्दछ भनेर सोच्दछन्। तर ‘यौनकर्मी’ महिलाहरु पनि अन्य महिला सरह बाँच्नका लागि केही काम गर्दछन्। पुरुषलाई चाहिँ “ग्राहक” भनिएको छ।

कतिपय महिलाहरु पेसागत रूपमा यौन व्यापार नगरे पनि आफ्नो कामको लागि वा घर-बासका लागि पनि कहिलेकाहीँ यस कार्यमा संलग्न भएको पाइन्छ तर उनीहरुले भोग्नुपरेको कतिपय समस्याहरु यौनकर्मी महिलाले भोग्नुपरेको समस्यासँग मिल्दोजुल्दा छन्।

यौनमा संलग्न महिलाहरुले विभिन्न प्रकारका स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्याहरु भेट्नुपर्ने हुन्छ। यस भागको मुख्य उद्देश्य नै उनीहरुलाई यिनै समस्याहरुका बारेमा जानकारी गराउनु एवं उनीहरु स्वयंलाई मद्दत गर्न सहयोग पुऱ्याउनु हो।

► हाम्रो देशमा “बादी” जातिका महिलाहरु परम्पराका रूपमा नै यौनक्रियाकलापमा लागेका छन्।

महिलाहरु किन यौनकर्मी बन्छन् ?

- यौन क्रियाकलापमा संलग्न भएका धेरैजसो महिलाहरु यस्तो काम गर्नुभन्दा अन्य काम वा जागिर चाहन्छन् ।

यस क्रियाकलापमा लागेका महिलाहरु अनैतिक हुन्छन् वा अल्छी हुन्छन् । (अन्य काम गर्न चाहँदैनन्) भन्ने केही व्यक्तिहरु विचार गर्छन् । अधिकांश महिलाहरु अन्य काम नपाइने एवं पैसाको आवश्यकताले गर्दा बाध्य भएर यस काममा संलग्न भएका पाइन्छन् । यी महिलाहरुलाई पनि त बाँचनका लागि एवं आफ्ना छोराछोरी हुर्काउन बढाउनका लागि पैसाको आवश्यकता पर्दछ ।

यस्तो परिस्थिति एवं आवश्यकताको सिर्जना विभिन्न अवस्थामा हुन सक्दछन् । जस्तै कुनै गरिब महिलाको पतिको मृत्यु हुनु वा पारपाचुके हुनु वा पतिको तथा परिवारले वेवास्ता गरी छोडिदिनु आदि । यी बाहेक कुनै महिलालाई बलात्कार गरियो र विवाह अगाडि नै उसको बच्चा भयो भने उसलाई कसैले पनि विवाह गर्दैन । यस अवस्थामा अन्य कार्य गर्ने सीप र ज्ञान पनि छैन भने बाँचनका लागि उनीहरु यौनक्रियाकलापमा लाग्न विवश हुन्छन् ।

यी युवतीसँग आफ्नो पढाइ पूरा गर्न पैसा भएन । उनले जागिर पनि पाइनन् । त्यसैले बाध्य भएर यौनकर्मी भइन् ।

एउटी गरिब महिलाको कथा

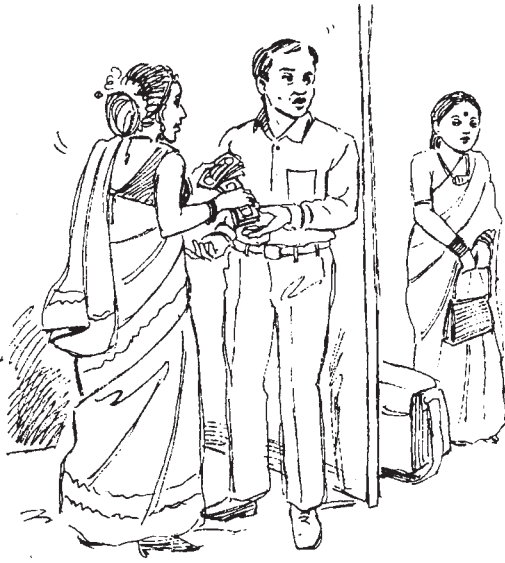
नवलको घर इजिप्टको कायरोमा छ । उनका परिवारमा उनी सहित श्रीमान् र २ बच्चाहरु छन् । उनका श्रीमान् मजदुरी गर्छन् भने उनका छोरा ४ वर्षको र छोरी एक वर्षकी छन् । उनको पहिरनले गर्दा उनी भवाट्ट हेर्दा एक गरिब महिला जस्तै देखिन्छन् । नवल २० वर्षकी भइन् र 'यौन क्रियाकलापमा लागेकी छिन् ।' प्रत्येक विहान ९ बजेतिर उनी आफ्नो कामको लागि सहरका मुख्य ठाउँहरुमा जाने गर्छिन् ।

उनी दिउँसो २ वा ३ बजे सम्म काम गर्छिन् र दैनिक सालाखाला ६ डलर कमाउँछिन् । उनी शुक्रवार र अन्य विदाहरुका दिनमा भने काम गर्दैनन् र आफ्नो परिवारसँग समय बिताउँछिन् ।

नवलका बुबा अन्धा थिए र उनी कायरोमा सडकमा पैसा माग्दै हिंड्थे । जून बेला नवल जवान थिइन् । त्यतिबेला उनी आफ्ना बुबालाई सघाउने गर्थिन् । उनले आफ्नी आमालाई कहिल्यै देखिनन् । उनी १३ वर्षकी हुँदा उनको विवाह भएको थियो ।

केही महिलाहरूलाई भने जबरजस्ती पनि यस्तो क्रियाकलापमा संलग्न गराइएको हुन्छ । प्रायजसो महिलाहरूलाई विभिन्न प्रलोभन देखाई (जस्तै राम्रो जागीर, धनी श्रीमान्) विदेशमा लगेर बेचिने गरिन्छ । बेचेपछि महिलालाई अनेक शारीरिक र मानसिक यातना दिइन्छ । उनी नचाहेर पनि यस क्रियाकलापमा लाग्न पुग्छिन् । फर्केर आउन पनि सकिदैनन् र दास भै जिन्दगी बिताउन विवश हुन्छिन् ।

► आजकल एच. आई.भीको डरले गर्दा धेरैजसो पुरुषहरू नयाँ-नयाँ यौनकर्मी खोज्छन् । त्यसैले यौन व्यापारमा नयाँ-नयाँ युवतीहरूको माग बढ्दै गइरहेको छ ।

यस केटीलाई कुनै आफन्तले सहरमा जागिर लगाइदिन्छु भनेर विदेशमा लगी बेच्यो र उनलाई जबरजस्ती यस पेसामा संलग्न गराइयो ।

यी महिलाको श्रीमान्को मृत्यु भयो । उनीसँग धनसम्पत्ति केही पनि थिएन । त्यसैले उनी बाध्य भएर छोराछोरीलाई हुर्काउन यौनकर्मी बनिन् ।

छोरा २ वर्षको भएपछि उनले काम खोजिन् किनभने उनका श्रीमान्को आम्दानी निकै कम थियो । शैक्षिक योग्यता र सीपको कमीले गर्दा अन्य कुनै काम नपाएको हुनाले उनले एउटा घरमा सरसफाइ गर्ने काम गर्न थालिन् तर यही काम गर्ने सिलसिलामा जागिरको सुरक्षाका निमित्त उनले परपुरुषसँग पनि सम्बन्ध राख्नुपर्ने स्थिति सिर्जना भयो ।

नवल आफूलाई 'वेश्या' भनाउन चाहँदैनन् । उनी आफूलाई सेवक भन्नु भन्ने रुचाउँछिन् । उनी आफ्नो बच्चा-बच्चीको उज्ज्वल भविष्यका लागि पैसा जम्मा गर्न चाहन्छिन् र उनीहरूलाई राम्रोसँग पढाउन चाहन्छिन् ।

उनको जस्ता अन्य हजारौं महिलाहरूका कामलाई कानुनी काम नमानिएकाले उनीहरूले सरकार र प्रहरीबाट कुनै सहयोग पाउन सकेका छैनन् । नवल धेरै पटक लुटिएकी छन् तर कोही पनि उनलाई सहयोग गर्दैनन् । धेरै जसो मानिसहरू नवल आफ्नो कामबाट आनन्द लिन्छिन् भन्ने सोच्छन् । यो कुरा सुनेर उनी छक्क पर्छिन् । उनलाई यस काममा कुनै आनन्द आउँदैन तर उनको यो काम बाहेक बाँच्ने अन्य कुनै आधार नै छैन ।

-अहमद बदाबीबाट लिएको एक अन्तर्वाता

यौनकर्मीका स्वास्थ्य समस्याहरू

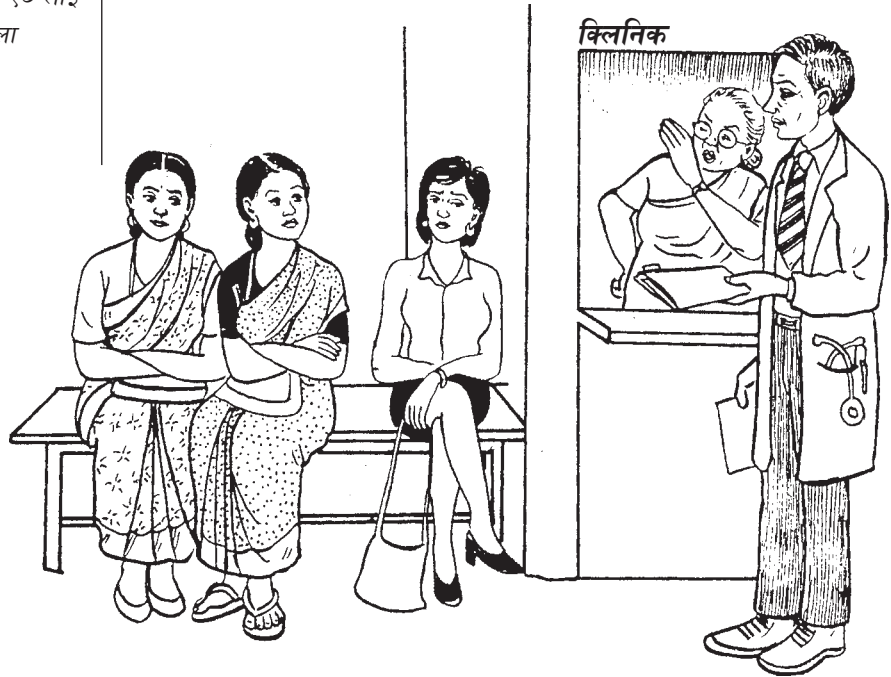
एच. आई.भी./एड्स र अन्य यौन प्रसारित संक्रमणहरू

अन्य महिलाहरूका तुलनामा यौन क्रियाकलापमा लागेका महिलाहरूमा यौनसम्बन्धी विभिन्न विभिन्न स्वास्थ्य समस्याहरू लाने सम्भावना बढी हुन्छ। राम्रो आम्दानी गर्नका लागि धेरै ग्राहकसँग सम्बन्ध राख्नुपर्ने बाध्यतापनि सङ्क्रमणहरू सार्ने सम्भावना भन् धेरै हुन्छ। महिलाले कन्डम प्रयोग वा अन्य उपायबाट सुरक्षित यौनव्यवहार गर्न चाहे तापनि ग्राहकले मान्दैनन्। त्यसैले समस्या उत्पन्न हुने गर्दछ। कहिले काहीं त ग्राहकले निकै क्रुर व्यवहार गर्छन् तथा शारीरिक यातना दिने पनि गर्दछन्।

पैसाका लागि र नसाको कारणले यौन क्रियाकलापमा संलग्न महिलालाई भन् समस्या पर्छ। यौन प्रसारित सङ्क्रमण भएमा अन्य महिलालाई भैं उसमा पनि बाँझोपन हुन्छ वा पाठेघरको मुखको क्यान्सर पनि हुनसक्छ। विभिन्न प्रकारका यौन प्रसारित संक्रमणहरू जस्तै, सिफलिस, भिरङ्गी, संक्रमण भयो भने एच. आई. भी. सार्ने सम्भावना भन् बढ्दछ। यस्ता समस्या किशोरी महिलाहरूमा त भन् गम्भीर देखिन्छ किनभने उनीहरूका अंगहरूको राम्ररी विकास भएको हुँदैन।

धेरैजसो महिलाहरूलाई यौन प्रसारित सङ्क्रमण तथा सो को उपचार र सो बाट कसरी जोगिने भन्नेबारे ज्ञान हुँदैन। यौन क्रियाकलापमा लागेका महिलाहरूलाई समाजबाट तिरस्कृत गरिन्छ तथा उनीहरूका लागि सूचना तथा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध नै गराइँदैन। त्यतिमात्र नभई उनीहरू स्वास्थ्य केन्द्रमा सहयोगका निमित्त जाँदा दुर्व्यवहार गरिन्छ र सहयोग पुऱ्याइँदैन।

► कुनै कुनै समुदायका यौनकर्मीहरूमध्ये सयकडा ९० लाई एच.आई. भी. भएको फेला पारिएको छ।

के यौनकर्मिहरू ए.आई.भी. प्रसार गर्नका लागि जिम्मेवार छन् ?

एच.आई.भी.को महामारी बढ्नुको कारक तत्वका रूपमा यौनकर्मिहरूलाई दोष लगाइन्छ तर वास्तवमा उनीहरू दोषी होइनन् । पुरुषहरू नै एक यौनकर्मिबाट अर्कोलाई एवं आफ्नै श्रीमतीलाई समेत सङ्क्रमण सार्दछन् तर पनि सङ्क्रमण फैलनुका पछाडि यौनकर्मिहरू मात्र दोष थुपारेर पुरुषहरू भने जिम्मेवारीबाट पछि हट्छन् । धेरै जसो यौनकर्मिहरू सुरक्षित यौनसम्पर्क राख्न चाहन्छन् तर प्रायः पुरुषहरू मान्दैनन् ।

यौनकर्मिहरूले भोग्नुपरेको मुख्य समस्याका रूपमा एच.आई.भी. मात्र देखिदैन । यसका अतिरिक्त उनीहरूले भोग्नुपरेका मुख्य समस्याहरू भनेका प्रहरीबाट गरिने दुर्व्यवहार कम पारिश्रमिक, फोहर होटेल, पुरुषबाट दिइने शारीरिक यातना, अपर्याप्त खाना तथा आफ्ना बच्चाको स्याहारसुसार नै हुन् । कुनै महिलाले आफू एच.आई.भी. भएको व्यक्ति भएर पनि बाँच्नका लागि अन्य आधारहरू नभएको हुनाले त्यसै पसालाई बाध्य भएर अँगाल्नु परेको देखिन्छ । जस्तै एक जना महिला भन्छिन् :-

‘हामीलाई दोष लगाउने मानिसलाई भोक थाहा हुँदैन तर मैले आफू र आफ्ना बच्चाहरूलाई खुवाउनु पर्दछ । मेरा बच्चाहरू पनि स्कूल जानुपर्छ । मलाई अन्य कुनै जागिर नदिई, केवल ‘एड्स’ले त मरिन्छ नि भन्नुको अर्थ त मैले भोकै मर्नुपर्छ भनेको हो । त्यसैले मेरा लागि त बाँच्ने एउटै मात्र आधार नै यही पसा हो ।’

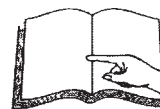
गर्भवती हुने

यौन क्रियाकलापमा संलग्न महिलाहरूका लागि भरपर्दो, सुरक्षित एवं सस्ता परिवार नियोजनका साधनहरू वा गर्भनिरोधकको आवश्यकता पर्दछ । यदि समुदायमा त्यस्ता साधनहरू उपलब्ध छैनन् भने महिलाहरू गर्भवती हुन सक्छन् । गर्भवती महिलाले पनि लगातार रूपमा त्यस पसामा लागि रहने हो भने उनीहरू गर्भको बच्चाको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्दछ । यस अवस्थामा अरु कुनै उपाय नदेखी असुरक्षित गर्भपतन गर्न पनि सकिन्छन् । यी माथिका दुवै अवस्थाहरू निकै खतरनाक हुन्छन् ।

शारीरिक उत्पीडन

यौन क्रियाकलापीहरू कोठीमा वा गल्लीमा बसेर यौन क्रियाकलापमा लागेका हुनसक्छन् । यस्तो अवस्थामा अझ बाल यौनकर्मिले त सांघातिक आक्रमण, बलात्कार र लुटपाट जस्ता समस्याहरू भोग्नुपर्ने हुन्छ । दलालको अधीनमा काम गर्ने महिलालाई आफ्नो अधीनमा राख्न उसले शारीरिक एवं मानसिक याता पनि दिने गर्छ ।

हाम्रो देशमा यौन क्रियाकलापी गैरकानुनी हो । यसकारण प्रहरीबाट उनीहरूले सुरक्षा पाउन आम्दानीको केही अंश प्रहरीलाई बुझाउने गरेको कुरा पनि बेलाबेलामा समाचारमा सुनिन्छ । धेरै जसो कानून अनुसार यौन क्रियाकलापमा संलग्न महिलालाई पक्राउ गरिन्छ, शारीरिक यातना दिइन्छ । विभिन्न देशहरूमा यौन क्रियाकलापलाई कानुनी मान्यता दिनुपर्ने आवाज जोडका साथ उठिरहेको छ, र हाम्रो देशमा पनि यस क्रियाकलापमा संलग्न महिलाको सामाजिक समस्याका बारेमा विचार गर्नुपर्ने आवाज उठिरहेको छ ।

परिवार नियोजनको साधन
छनोट, २००
असुरक्षित गर्भपतन, २४९

► महिलाका लागि आत्मसुरक्षा

कुनै कुनै स्थानमा महिलालाई शंकाको आधारमा यौनकर्मि भनेर गिरफ्तार गरिन्छ ।

एच. आई.भी. एवं अन्य यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरूबाट आफूलाई कसरी बचाउने ?

► “मेरा ग्राहकहरूलाई म एचआईभीका बारेमा सुनेका छन् कि छैनन् भनेर सोध्छु । त्यसपछि म ग्राहकलाई यौन प्रसारित सङ्क्रमण र एचआईभीबाट बच्न कन्डम प्रयोग गर्नुपर्छ भन्छु ।”

-यौनकर्मी

► आफ्नो ग्राहकसँग सुरक्षित यौनसम्पर्क गर्नु भनेको नै आफू स्वयं, आफ्नो श्रीमान् वा यौन जोडी र अरुलाई पनि यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरूबाट जोगाउनु हो ।

धेरै महिलाहरू विवशताबाट यौनकर्मीलाई अंगाल्न बाध्य हुन्छन् किनभने यसका अतिरिक्त उनीहरूसँग जीवन धान्ने अन्य कुनै उपाय नै हुँदैन । तर त्यस यौनकर्मीले आफूलाई विभिन्न प्रकारका यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरूबाट बचाउनु आवश्यक हुन्छ । थप जानकारीका लागि पृष्ठ संख्या १८६, २६१ तथा १९७ पढ्नुहोला ।

यहाँ अन्य केही उपायहरू उल्लेख गरिएको छ :

- यौन सम्पर्क राख्दा प्रत्येक पटक कन्डम प्रयोग गर्नुपर्छ । आफ्नो साथमा सधैं कन्डम राख्नुपर्छ ।
- यदि विभिन्न कारणवश कन्डम प्रयोग गर्न नपाइएमा भने पृष्ठ संख्या २०२ देखि २०४ सम्म हेर्नुहोस् । शुक्रकीटनाशक वा डायफ्राम (पृष्ठ २०५ र २०६) प्रयोग गर्नुपर्छ । यसले कन्डम जति सुरक्षित दिन नसकेपनि केही मात्रामा सुरक्षा गर्न सक्छ ।

शुक्रकीटनाशक (फिज चक्की) ले दुईवटा साधारण यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरू जस्तै गोनोरिया र क्ल्यामिडियाबाट केही हदसम्म जोगाउँदछ तर यसको मात्रा निरन्तर प्रयोगले भने यौनाङ्गको छालामा असर पार्न सक्दछ, जसको फलस्वरूप भन्नु यौन प्रसारित सङ्क्रमण खासगरी एचआईभी सर्न सक्दछ, तर शुक्रकीटनाशकलाई एक दिन बिराएर प्रयोग गरेमा त्यस्तो नराम्रो असर गर्ने सम्भावना कम हुन्छ ।

ध्यान दिनुपर्ने कुरा : कुनै पनि रसायनिक पदार्थ जस्तै ब्लिच वा डिटरजेन्टले यौनाङ्ग धुनुहुँदैन यसले नराम्रो असर पार्न सक्दछ ।

कुनै पनि ग्राहकको अनुहार हेरेर उनलाई एच.आई.भी. संक्रमण भए, नभएको थाहा पाउन सकिन्न । त्यसैले ग्राहकलाई कन्डम नलगाईकन यौन सम्पर्क राख्न सकेसम्म निरुत्साहित गर्नुपर्छ ।

सुरक्षाको प्रयास असफल भएमा यौन प्रसारित सङ्क्रमणको उपचार

सुरक्षित यौन सम्पर्क नै विभिन्न प्रकारमा यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरुबाट जोगिने उत्तम उपाय हो तर कहिलेकाहीं, जस्तै कन्डम फुटेर वा ग्राहकले प्रयोग गर्न नमानेर बचावटको उपाय पनि असफल हुन सक्दछ, यस्तोबेला निम्न उपाय अपनाउनु पर्छ ।

समयमै उपचार गराउन

यदि आफूलाई यौन प्रसारित सङ्क्रमण भएको शंका लागेमा समयमा नै उपचार गराउनु पर्छ ताकि स्थिति भन् विग्रन नपाओस् । समयमै यौन प्रसारित सङ्क्रमणको उपचार नगरेमा स्वास्थ्य नराम्रो हुने र अन्त्यमा मृत्यु समेत हुन सक्दछ ।

सम्भव भएसम्म यौन प्रसारित सङ्क्रमण भए-नभएको थाहा पाउन नियमित रूपमा स्वास्थ्य परीक्षण गराउनु पर्छ । यौन प्रसारित सङ्क्रमणका लक्षणहरु जस्तै-योनिबाट सेतो पानी वा रगन बग्नु, तल्लो पेट दुख्नु, पिसाब पोल्नु आदि भएमा जति सक्दो चाडो स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई उपचार गराउनुपर्छ । यौन क्रियाकलापमा लागेका महिलाले कुनै लक्षण नदेखिएतापनि महिनाको कम्तीमा १ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गर्नुपर्छ । नियमित रूपमा कन्डम प्रयोग गरेपनि कहिलेकाहीं स्वास्थ्य परीक्षण गर्नुपर्छ ।

विभिन्न यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरुका बारेमा यौनकर्मीलाई ज्ञान नहुन पनि सक्दछ र एकै पटकमा एकभन्दा बढी यौन प्रसारित सङ्क्रमणको उपचार गर्ने गरिन्छ । कहिलेकाहीं एकै पटक धेरै औषधि खानुपर्ने पनि हुन सक्दछ । याद गर्नुपर्ने कुरा कुनै पनि औषधिबाट एच.आई.भी.को भने उपचार गर्न सकिदैन । यौन प्रसारित सङ्क्रमणहरुको उपचार कसरी गर्न सकिन्छ भन्नेबारे थप जानकारीका लागि “यौन प्रसारित सङ्क्रमण तथा जननेन्द्रियका अन्य संक्रमण” नामक शीर्षकको अध्याय हेर्नुहोस् ।

एचआईभीको परीक्षण

शरीरभित्र एच.आई.भी. प्रवेश भए, नभएको परीक्षण गराउन चाहनुहुन्छ भने पृष्ठ संख्या २८८ हेर्नुहोस् । हाम्रो देशको हरेक जिल्लाको सदरमुकाममा एचआईभी नियन्त्रण कार्यक्रम छ । कतिपय ठाउँमा स्वयंसेवी तथा गैरसरकारी संघ/संस्थाहरुले एचआईभीबारे सूचना दिन सक्छन् । यसका लागि सहयोगका निम्न विशेष कार्यक्रम हुन पनि सक्दछ ।

ध्यान दिनुपर्ने कुरा : यौन प्रसारित सङ्क्रमणको उपचारको निम्ति प्रयोग गरिने औषधिहरुको सेवन पूर्ण मात्रा र तोकेको दिनसम्म गर्नुपर्ने हुन्छ । यसो नगरे पुनः संक्रमण बल्केमा सोही रोगको उपचार गर्न भन् कठिन हुन सक्दछ जसको फलस्वरूप भन् महंगो औषधि खानुपर्ने सक्दछ ।

► समयमै यौन प्रसारित सङ्क्रमणको उपचार नगरिएमा रोग गम्भीर भएर मृत्यु समेत हुन सक्दछ ।

► असुरक्षित यौन सम्पर्कका कारणले यौन प्रसारित सङ्क्रमण र एच.आई.भी. लाग्न सक्छ ।

चेलीबेटीहरुको बेचबिखन

► कुनै मानिसलाई विक्री गर्ने उद्देश्यले ललाई फकाई नेपाल सरहद बाहिर लैजानु वा लगी विक्री गर्नु हुँदैन । विदेशमा लगेकोमा बेचन लैजानेलाई बेचन नपाउँदै पक्राउ भए १० वर्ष र बेचिसकेको भए २० वर्ष कैद हुन्छ । किन्ने मानिस नेपाल सरहदभित्र फेला परे निजलाई समेत बेचेलाई सरह सजाय हुन्छ ।

यौनकर्मीसँग जाडिएको समस्या

यौन क्रियाकलाप नेपालमा इच्छा बाध्यताको पेशाका रूपमा मात्र बढेको छैन । यो क्रियाकलाप मानवको अवैध बेचबिखनसँग पनि गाँसिएको छ । हुनत चेलीबेटी बेचबिखन नेपालको मात्र समस्या होइन । संसारमा धेरै देशहरुमा यस्तो अपराध हुने गरेको छ ।

नेपालमा प्रत्येक दिन पन्ध्रजना चेलीबेटीहरु भारतमा मात्र बेचिने गरेको अनुमान छ । यस्तै अरु देशमा पनि बेचिने गरेको पाइन्छ । यसरी नै गाउँका युवतीहरुलाई ल्याई यौन क्रियाकलापमा संलग्न गराउने प्रक्रिया पनि बढ्दो छ । यसरी हेर्दा नेपाली युवतीहरुको देशभित्र र देश बाहिर बेचबिखन भइरहेको छ ।

कसरी बेचबिखन गरिन्छ ?

चेलीबेटी बेचबिखनको क्रियाकलापमा लागू औषधको तस्करीपछिको आकर्षक मुनाफामूलक क्रियाकलाप बनेको छ । त्यसैले यो क्रियाकलाप समूह वा गिरोहद्वारा गरिन्छ । नेपालमा यो गिरोहले विभिन्न तरिका अपनाएर अवैध क्रियाकलाप गरेको देखिन्छ ।

- नक्कली विवाह वा प्रेम गरेर
- नोकरी मिलाइदिने प्रलोभन दिएर
- अपहरण र छलकपटद्वारा विदेश पुऱ्याएर
- पारिवारिक इच्छा बमोजिम आदि ।

बेचबिखनका तरिका

“भोजपुर निवासी घिमिरे एक जना विधवा चेलीलाई गोले तामाङ्गले काम लगाइदिने बहानामा बम्बै पुऱ्याएर बेचेछ । पाँच वर्ष नरकीय जीवन बिताएपछि उनले मुक्ति पाइन् । बलबहादुर नायकको सहायताले उनी भोजपुर फर्किन सफल पनि भइन् । एक वर्ष नबित्दै सन्यासी थरका एक सज्जनसँग उनको विवाह भयो । दाम्पत्य जीवन प्रेमका साथ चल्दै थियो । उनीमाथि ‘रणडी बेश्या’ जस्ता शब्द-संगीन निरन्तर प्रहार भइरहे । श्रीमान्को प्रशस्त प्रेमका बावजुद पनि अपमान सहन नसकेर पिखुवा खोलामा हाम फालेर उनले मृत्युवरण गरिन् ।”

“पोखराका चन्द्रप्रसाद नामका एक जना व्यक्तिले विवाह गरेको छत्तीसौं दिनमा आफ्नै श्रीमतीलाई ३० हजारमा बेचेका थिए । ती महिला साहसी रहिछन् । केही समयमै फर्केर आइन् । २०३६ सालको घटना हो यो ।”

“पैंतीस-छत्तीस सालकै कुरा हो- सुनसरीमा लामिछाने थरकी एक महिलाले आफ्नै छोरीलाई दुई हजार भारुमा बेचिछ । उसले गाँउकै अर्की एक चेलीलाई पनि बेचेकी थिई । ती चेलीहरु फर्किएपछि हामीहरु पत्रकारको हैसियतले बुझ्न जाँदा आफ्नै आमाले बेचेको कुरा उनीहरुले बताएका थिए ।”

“२०३४ सालको कुरा हो एक जना भारतीय समाजसेवी देवी ओभाले ६ वटा चेलीलाई बेश्यालयबाट उम्काउन सफल भएका रहेछन् । तीमध्ये दुईवटी नेपाली रहेछन् । तिनैमध्ये एउटी दाडकी भएको पनि बताए । उनी दाडकी रहिछन् । घरतिर उनको नाम पिल्लु भए पनि खासमा पवित्रा रहेछ । सोध्दै जाँदा उनलाई आफ्नै स्कूलका गुरुले बेचेको थाहा भयो । उनीसँगै अन्य पाँचवटीलाई पनि बेचेको छ रे । अहिले पनि शिक्षकका माध्यमबाट बेचिने घटना रोकिएका छैनन् ।”

—पूर्णप्रकाश नेपाल ‘यात्री’ को एक संस्करण लेखबाट

“मेरो विवाह १२ वर्षअघि सुब्बा गा.पं. बस्ने फत्ते बन्जाराको छोरा देवशरण बन्जारासँग भएको थियो । उनका घरपरिवारले ममाथि बारम्बार अन्याय गर्दै आएकाले म माइत (कुशादेवी गा.पं. वार्ड नं. ८ काभ्रे) बसेकी थिएँ । त्यसैवेला श्रीमानले अर्को विवाह गरेको थाहा पाएँ र धुलिखेलमा मुद्दा हाले । पछि मिलापत्र भयो । त्यसैबीच उनले मलाई कलकत्ता घुम्न जाने प्रस्ताव राखे । मैले पहिले त इन्कार गरे तर आखिर मेरो केही लागेन र म श्रीमानसँगै बसबाट वीरगन्ज हुँदै पटना पुगें । पटनाबाट आसनसोल गयौँ । त्यहाँ गिता देवी र सानु गुरुङ्ग कहाँ बस्यौँ । म त बेचिइसकेकी रहिछु । मलाई कुकर्म गर्न भनियो, नमान्दा निकै यातना दिइयो र नरकीय जीवन यापन गर्न बाध्य भएँ ।”

-दृष्टि साप्ताहिक, माघ ११, २०४६

बेचबिखन हुनबाट कसरी जोगिने ?

चेलिबेटी बेचबिखन पारिवारिक इच्छा (बाबु आमा) ले पनि भइरहेको सुनिन्छ । यसरी नै अन्य पेसाभन्दा सजिलो मानेर पनि यौन क्रियाकलापमा संलग्न भएको सुनिन्छ । तर पनि हाम्रो देशमा कैयन चेलिबेटी अवैध र अनिच्छापूर्वक यौन क्रियाकलापमा लाग्न बाध्य पारिएका छन् । यसर्थ यसरी बेचबिखनबाट जोगिनेबारे बुझ्नु राम्रो हुन्छ यसका लागि तलका कुराहरु उपयोगी हुन सक्छन् ।

- अपरिचित व्यक्ति तथा सहरबाट आएका कुनै व्यक्तिको सम्पूर्ण चालचलन नबुझी माया प्रीति नगाँस्ने र विवाह पनि नगर्ने ।
- कसैले आफ्नो योग्यता र क्षमता नहेरी आकर्षक तलब दिने आश्वासन दियो भने विश्वास गर्नुहुदैन ।
- विदेश जाने तथा ठूला सहरमा घुम्ने या नोकरी मिलाई दिने आश्वासन दिएमा बडो सोच विचार गरेर मात्रै विश्वास गर्ने ।

चेलीबेटी विदेश पुऱ्याउने तरिका

- करिब दुई लाख नेपाली चेलीहरु भारतीय बेश्यालयहरुमा बेचिएका छन् भन्ने अनुमान छ । यी चेलीहरु नेपाल-भारत बीचका नाकाहरु हुँदै भारतका बेश्यालयहरु पुऱ्याइन्छन् । चेलीहरुको ओसार पसार गरिने प्रमुख नाकाहरुमा सुनौली, काकरभिट्टा, वीरगन्ज र नेपालगन्ज रहेका छन् । खुला सिमाना भएकाले पनि चेलीहरुलाई नाका कटाउन सजिलो छ । हुन त नाकामा प्रहरीले निगरानी र सोधपुछ गर्ने गर्छ तर दलालहरुले कसैलाई भान्जी, कसैलाई बहिनी, कसैलाई श्रीमती र कसैलाई छोरी समेत बनाएर नाका कटाउने गर्छन् । यस काममा कुनै- कुनै बेला प्रहरीसँग मिलोमतो रहेको पनि समाचार सुनिएको छ ।
- चेलीबेटी बेचबिखन हुनसक्ने स्थान अब देशका निश्चित जिल्लाहरुमा होइन, अब सहर बजार र अन्य ठाउँबाट पनि बेचिन थालेका छन् । कुनै पनि जाति, धनी र शिक्षित महिला समेत यस्तो बेचबिखन गर्न थालेको देखिन्छ ।
- कुनै पनि यौनक्रियाकलापमा लागेर बुढी वा युवतीले दिएका आकर्षक उपहार पाउने लोभमा उनीहरुसँग यात्रा गर्दा धोका पाइन्छ ।
- चेलीबेटी बेचबिखन कार्यका प्रमुख स्रोतमा स्थानीय दलाल, नातागोता र अभिभावकहरु सक्रिय रहेको पाइएको छ ।
- प्रायः महिलाहरुले काम गर्ने संख्या बढी हुने गलैँचा, गार्मेन्ट उद्योग आदि स्थानमा यस्ता गिरोह सक्रिय रुपमा कार्यरत छन् ।

परिवर्तनका लागि गर्न सकिने कामहरू

► चेलिबेटी बेचबिखनका विरुद्धका जनचेतना र विविध कार्यक्रमहरू संचालन हुनथालेपछि विभिन्न सञ्चार माध्यमहरूले यसको प्रचार गर्न थालेपछि समस्यामा कमी आउन सक्छ ।

चेलीबेटी बेचिन मानवीय, सामाजिक एवं राष्ट्रिय कुनै पनि हिसाबले ठूलो अपराध हो । यस्तो अपराधलाई नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा सरकार गम्भीर हुनुपर्छ । बेचिने अवस्थालाई समाप्त पार्ने, बेचिएकालाई मुक्त गर्ने र उनीहरूले सम्मानजनक हिसाबले बाँच्न पाउने वातावरण स्थापना गर्ने प्रमुख दायित्व राज्यको हो । यसैगरी हामी पनि आफ्नो दिदीबहिनीको मानवीय अधिकारको रक्षाका लागि निम्न कार्यहरू गर्नुपर्दछ :

- ती सामाजिक संघसंस्थाहरू जसले यस कुरालाई निकै महत्वकासाथ उठाएका छन्, काम गरेका छन्, तिनीहरूका सकारात्मक कामको राम्रो मूल्याङ्कन हुनुपर्छ । कुनै पनि नातेदानका तर्फबाट वैवाहिक सम्बन्धको नौलो मान्छेसँग चर्चा चलाएकामा उसको व्यवहारप्रति सतर्क रहनु पर्दछ । कारणवश शंका लागेमा तथा अज्ञानतावश बेचन लागेका भए पहाड सकिएपछि तराई सुरु भएपछि सतर्क हुनुपर्दछ ।
- कुनै पनि समयमा शंकास्पद व्यक्तिको गतिविधिमा निगरानी राख्नु पर्दछ । यदि उक्त व्यक्ति सो कार्यसँग सम्बन्धित भएमा उसका दैनिक गतिविधिमा परिवर्तन आउँदै जान्छ । प्रायः राम्रो जागिर, लुगाफाटा, एसआराम, मनोरञ्जन तथा कर्कट पाताको छानाको जस्ता प्रलोभनहरू देखाउने गर्दछ ।
- गलैचा उद्योग तथा गार्मेन्टमा काम गर्ने ठेकेदार र साहूसँग कार्यरत मजदूरहरू स्वयं सतर्क हुनुपर्दछ ।
- स्थानीय चेलिबेटी बेचबिखन हुने क्षेत्रमा विभिन्न समूह विभाजन गरेर जनचेतना फैलाउनु पर्दछ ।
- गाउँ, जिल्ला, टोल तथा सामाजिक क्षेत्रमा चेलिबेटी बेचबिखनका बारेमा विस्तृत जानकारी र जनचेतना जागृत गराउन सोको असर तथा प्रभावबारे व्यापक प्रचार-प्रसार गरिनु पर्दछ ।

सामाजिक तथा नागरिक समाजले गर्नसक्ने कामहरू: जनचेतनामार्फत समाजलाई परिचालन गर्न निम्न कदमहरू चाल्नु पर्दछ :

- स्कूल र क्याम्पसका विद्यार्थीहरूलाई चेलिबेटी बेचबिखन रोकथामका उपाय अवलम्बन गर्न तालिमको व्यवस्था गरी चेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्दछ । गाविस र नगरपालिकाका पदाधिकारीलाई चेलिबेटी बेचबिखनका विरुद्ध सामाजिक चेतनामूलक तालिमको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।
- गाविस तथा नगरपालिकाका पदाधिकारी देहव्यापार र चेलिबेटी बेचबिखनका रोकथामको अभियानमा अनिवार्य रुपमा संलग्न हुनुपर्दछ ।
- रेडियो तथा सञ्चार माध्यमबाट स्थानीय भाषामा चेलिबेटी बेचबिखन तथा देहव्यापार रोकथाममूलक कार्यक्रम प्रसारण गर्न सकिन्छ । यसको लागि पर्चा, पोस्टर, नाराको विकास गरिनुपर्दछ र सर्वसाधारणले बुझ्ने भाषामा प्रयोग गरी सार्वजनिक स्थलमा टाँस्नु र पर्याप्त मात्रामा वितरण गर्नुपर्दछ ।
- समाजमा विद्यमान विकृतिको अध्ययन गरी सोको रोकथामका निमित्त राय संकलनका आधारमा सामाजिक कार्यकर्ता र गैरसरकारी संस्थाले संयुक्त रुपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।
- समाजमा रहेका विभिन्न जातजाति, सम्प्रदाय, समुदाय, धर्मावलम्बी तथा अन्यलाई चेलिबेटी बेचबिखन तथा देहव्यापार नियन्त्रणमा सहभागी गराई सामूहिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

नेपालको संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

दोस्रो जन आन्दोलन पछि २०६३ सालमा नेपालमा अन्तरिम संविधानको निर्माण भएको छ। यस संविधानको धारा २० मा शोषण विरुद्धको हक अन्तर्गत “१) मानिसको बेचबिखन गर्न, दास तुल्याउन बाँधा बनाउन वा कुनै किसिमको इच्छाविरुद्ध काम गराउन निषेध” गरिएको छ। त्यस्तो कार्य कानूनद्वारा दण्डनीय हुनेछ” भनेर स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको छ।

मुलुकी ऐन

मुलुकी ऐनको जिउ मास्ने बेच्नेको महल ११ मा यस सम्बन्धी कानुनी प्रावधान प्रस्ट उल्लेख भएको छ।

१. कसैले कुनै मानिसलाई विक्री गर्ने उद्देश्यले ललाई, फकाई नेपाल सरहद बाहिर लैजान वा लगी विक्री गर्न हुँदैन। यदि विदेशमा बेचन लगेमा लैजानेलाई दश वर्ष र बेचिसकेको भए २० वर्ष कैद हुनेछ। किन्ने मानिस नेपाल सरहदभित्र फेला परे निजलाई बेच्नेलाई हुने सरहको सजाय हुन्छ।
२. मानिस बेचे किनेकोमा किन्नेको थैली भुस गराई बेच्नेलाई १ नं. मा लेखिएको सजायमा थप सो थैलीको विगो बमोजिम जरिवाना समेत गर्नुपर्दछ।

जिउ मास्नेबेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन २०४३

जिउ मास्नेबेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन २०४३ को निर्माण भई २०४३।०७।०२ मा लागू भयो। यस ऐनले जिउमास्ने बेच्ने कार्यलाई गम्भीर अपराध मानी त्यसलाई निरुत्साहित पार्न आवश्यक कानुनी व्यवस्था गरिएको छ।

जिउ मास्नेबेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन २०४३ को दफा ४ ले देहायका कुनै पनि कार्य गरेमा जिउ मास्नेबेच्ने कार्य मानिनेछ :

१. कुनै पनि उद्देश्यले मानिस बेचबिखन गरेमा,
२. बेचबिखन गर्ने उद्देश्यले कुनै मानिसलाई विदेशमा लगेमा,
३. कुनै स्वास्थ्यमानिसलाई ललाई फकाई वा कुनै प्रलोभन दिई वा भुक्त्याई वा डर, त्रास वा दबावमा पारी अन्य कुनै तरिकाले वेश्यावृत्तिमा लगाएमा,
४. माथिका खण्डहरूमा लेखिएका कुनै कार्य गर्नका लागि परिपञ्च मिलाएमा वा त्यस्तो कार्य गर्नमा सहयोग पुऱ्याएमा वा त्यस्तो कार्यमा लाग्न कसैलाई प्रोत्साहन गरेमा वा त्यस्तो कार्य गर्न उद्योग गरेमा।

► नेपाली चेलीहरूलाई भारतीय वेश्यालयमा लगेर विक्री गर्ने कार्यमा संलग्न कृष्ण परियारलाई मकवानपुर जिल्ला अदालतले ९० वर्ष कैद र ५ लाख आठ हजार रुपियाँ जरिवाना गर्ने आदेश दिएको छ।

जिउ मास्नेबेच्ने (नियन्त्रण) ऐन २०४३ को दफा ८ ले देखाएको सजायको व्यवस्था

१. मानिस बेचबिखन गर्ने व्यक्तिलाई दश वर्षदेखि वीस वर्षसम्म कैद,
२. मानिस बेचबिखन गर्ने उद्देश्यले विदेश लैजानेलाई पाँच वर्षदेखि दश वर्षसम्म कैद।
३. स्वास्थ्यमानिसलाई ललाई-फकाई वा कुनै प्रलोभन दिई वा भुक्त्याई वा डर त्रास वा दबावमा पारी अन्य कुनै तरिकाले वेश्यावृत्तिमा लगाउने व्यक्तिलाई दश वर्षदेखि पन्ध्र वर्षसम्म कैद।
४. जिउ मास्नेबेच्ने कार्य गर्नका लागि परिपञ्च मिलाउने वा त्यस्तो कार्य गर्नमा सहयोग पुऱ्याउने वा त्यस्तो कार्यमा लाग्न कसैलाई प्रोत्साहन गर्ने वा त्यस्तो गर्न उद्योग गर्ने व्यक्तिलाई पाँच वर्ष कैद।
५. मानिस बेचबिखन गरेकोमा किन्नेको थैली भुस हुनेछ, बेच्ने व्यक्तिलाई उपदफा (१) मा लेखिएको सजायमा थप सो थैलीको विगोबमोजिम जरिवाना समेत हुनेछ।